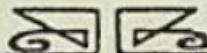

ВИДАННЯ
Союза Визволення України

Самостійна
Україна
Р.У.П.

Весляр 1917 р.

З ДРУКАРНІ С.В.У.

ВІДЛАННЯ
СОЮЗА ВІЗВОДЕННЯ УКРАЇНИ

САМОСТІЙНА

УКРАЇНА

P. Y. H.

ВЕЦІЯР.

1917.

З друкарні „Союза визволення України“
— у венелярському таборі.

I.

Кінець XIX віку визначився з'явинами, що характеризують новий зворот в історії людськості. Ця з'явина съвідчать за те, що пятий акт великої історичної трагедії, званої „боротьбою націй“, вже почався і закінчення наближається. Ті з'явини—це уоружені повстання зневолених націй проти націй-гнобителів. На наших очах відбулися кріаві повстання Вірмен, Кретян-Греців, Кубанців і нарешті Болерів. Коли це поглянути на тую більше чи менше гостру боротьбу—у її перших фазах—яку провадять зрабовані народи Австрії, Росії, та Туреччини проти націй-панів, на той смертельний антагонізм, який існує поміж Німцями й Французами, Англічанами й Росіянами, коли зважити, яку страшну масу регулярного війська утримують ворожі поміж себе нації, то стає зовсім очевидним, що всесвітове національне питання вже зовсім досягло, хоч і далеко стоїть від необхідного, дійсного та справедливого розвязання. Проте шлях до розвязання єдино можливий, певний і хосений показали нації, що вже повстали проти чужого панування, у якій-би формі політичного верховенства воно вій виявлялося, і сей шлях є противний Гаагській конференції.

Ми визнаємо, що наш народ теж перевівас у становищі зрабованої нації.

Отже коли справедливо, що кожна нація з огляду на межинародні відносини хоче вилитись у форму незалежної, самостійної держави; коли справедливо, що тільки держава однолемінного національного змісту може дати своїм членам ійчим необмежовану змогу всестороннього розвитку духового і осягнення найвищого матеріального гарнізду; коли справедливо, що шинний розцвіт індивідуальності можливий тільки в державі, для якої плюканис індивідуальності сесть метою,—тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність сесть головна умова істновання нації, а державна незалежність сесть національним ідеалом в сфері межинаціональних відносин.

Отже виникає питання, чи визволене національне можливе для нас?

П'ятий акт драми ще не наступив для нашої нації: вона переживає ще й досі довгий і важкий антракт у своїй історії: за коном щось діється ся, йде якась пильна праця, від часу до часу грекотить грім, але завіса ще не підняла ся. Антракт власне починається з 1654 року, коли українська республіка злучила ся з московською монархією політичною унією. З того часу українська нація політично й культурно посталу завмирає, старі форми життя зникають, республіканська сво-

бода нівечніть ся, нація знесильность ся, гине, але потім знов відроджується ся, з інд попелу старовини виника ідея нової України, ідея, що мас перетвориться у илоть і кров, прибрati конкретні форми.

З часу Переяславської констітуції минуло сьогодні 247 років, позабаром Росія справлятиме 250-літній ювілей сеї подїї.

Коли доводить ся нам іти на свої збори під доцінливими поглядами цілої фаланги правителівщених шпіонів, коли Українцеви не вільно признаватись до своєї національності, і коли любити вітчину рівнозначно, що бути державним зрадником, тоді зовсім до речі виникає новне обурення питанніс, яким правом росийське царське правительство поводить ся з нами на нашій власній території, наче з своїми рабами? Яким правом відносно нас, тубольців своєї країни, видано закон з 17. мая 1876 року, що засуджує нашу національність на смерть? На підставі якого права на всіх урядах нашої країни урядовцями призначено виключно Росіян (Москалів) або змоскалізованих ренегатів? На грунті якого права з наших дітей готують по школах заклятих ворогів і ненависників нашему народові? Через що навіть у церкві наша мова наших гибителів? Яким правом правительство росийське здергі з нас гроші витрачач на користь росийської нації, плекаючи й підтримуючи її науку,

літературу, промисловість і т. д? І нарешті найголовніше, чи має право царське правительство взагалі видавати для нас закони, уйверсалі та адміністраційні засади?

Чи становище царського правительства відносно нас сеть становище права чи тільки силы, насилля? Відомо гаразд, що ми власновільно прийшли до політичної унії з московською державою і заступником її—царським правителством. Ся власновільність, на думку наших півприхильників, забороняє нам парікати на несправедливість того, що нам дістється, бо ми ніби самі того хотіли, самі обрали собі те правительство. Се твердження примушує нас розглянути природу й характер угоди з 1654 року.

Держава наших предків злучила ся з московською державою „як рівний з рівним“ і як „вільний з вільним“, каже тогочасна формула, се-б то, дві окремі держави, цілком незалежні одна від другої що-до свого внутрішнього устрою, схотіли зіднати ся длясягнення певних межинародних цілей.

Виникне питання, чи по злуці сих двох держав обидві вони зникли, а намісць їх почала існувати третя держава, наступниця тих двох? Чи, навпаки, не дивлячись на злуку, обидві держави існують поруч себе? І коли так, то який виглив мала злуга на обидві держави з погляду межинародного права? Сучасна

наука межинаціонального права вчить, що держава може бути як простою, так і складною. Вона каже, що дві або кілька держав можуть стати між собою до злуки і сформувати „спілку держав“ (Staatenbund). Спілка держав—це така форма злучення, при якій шануваннє і підтриманнє спільнім інститутів не тільки не виключає внутрішньої і надвірної самостійності злучених держав, але навіаки оберігає тає самостійності стас метою злучених держав. Держави—члени спілки зберігають право межинародних зносин поруч із застуництвом цілої спілки. Усі вони мають право поокремо заявувати конвенції та посилати послів, аби тільки їх межинародні зносини не мали на меті шкодити інтересам цілої спілки або окремих членів. Така спілка цілком можлива не тільки поміж державами, що мають одинакий політичний устрій, але її з різними формами державного устрою, і не перестає існувати навіть тоді, коли в одній з держав зміняється форма правління, або вимирає наступуча династія. Сим особливо „спілка держав“ відрізняється від так званої „реальної унії держав“, яка може існувати тільки поміж монархічними державами і раз-у-раз може перекоротити своє існуваннє, аби вимірла династія. Спілка держав виникає із взаємної згоди держав, що стають до спілки. Зразком „спілки держав“ можуть бути: Північно-американські Злучені Держави, Швейцарія

царська Сіїка і найбільше Германська Сіїка.

Якже злучила ся держава московська з державою українською? Шляхом погодження, а погодження те вилилося у формі т.зв. „переяславських статей“.

Переяславський контракт так формулював взаємні і обопільні відносини держав (наводимо головніші пункти, надаючи їм характер сучасних висловів):

1) Власть законодатна і адміністраційна належить ся гетьманському правительству без участі і втручання царського правительства.

2) Українська держава має своє окреме самостійне військо.

4) Субсект неукраїнської національності не може бути на уряді в державі українській. Вимок становлять контролльні урядники, що доглядають певність збирання данини на користь московського царя.

6) Українська держава має право обирати собі главу держави по власній уподобі, лише сповіщаючи царське правительство про своє обрання.

13) Незломність стародавніх⁵ прав, як свіцьких так і духовних осіб, і не втручання царського правительства у внутрішнє життя української республіки.

14) Право гетьманського правительства вільних межинародних зносин з чужиними державами.

Аналізуючи її постанови Переяславської конституції, приходимо до висновку, що в ній суть усіх ті прикмети, які характерізують „спілку держав“. Таким чином, головнийший закід, який роблять нам наші суперечники, пільнуючи довести нам безвиглядність наших стремлінь, закід, якби ми йкогди не складали держави і через те не масмо під собою історичної підстави,— є тільки виниковом неутримання айї історії, айї права. Через увес часового історичного існування нація наша з найбільшими зусиллями пільнує вигідтись у форму держави самостійної і незалежної. Коли навіть поминути уздільні частини, де окремі галузі нашої нації складали окремі держави, то перед нами виникає і літовсько-руське князівство, де геній нашого народу був культурним фактором, і найголовніше галицько-руське королівство, спробунок злучити до купи усії галузі, усії тільки нашого народу ув одній суцільній державі, спробунок, повторений далеко пізнійше Богданом Хмельницьким і ще раз—Іваном Мазепою.

Таким чином українська держава в тій формі, у якій вона сформована і уконституована Хмельницьким, с справдї державою з погляду межинаціонального права. Суперечники наші ще закидають нам і те, що українська респу-

бліка, сформована Переяславською умовою, не була самостійною державою, бо платила „данину“ царському правительству. Коли ж так, то все-ж навіть з їх погляду українська республіка була напів незалежною державою на зразок Болгарії, колись Сербії та інших балканських держав. Але напівнезалежні держави відзначаються тим, що не мають права межинародних зносин з надвірного боку: тим часом Переяславська конституція надавала європейській державі. Якже проте розуміти ту „данину“, що платила українська республіка московській монархії. Годі розвязати се питання з погляду сучасної науки міжнародного права, бо вона не знає і не уявляє собі такої держави, яка-б, маючи атрибути самостійності, платила „данину“, як з другого боку не може припустити, щоб напівнезалежна держава користувалась правом засилати послів. Се дість ся пояснити тільки тоді, коли згідно з текстом конституції ми приймемо, що „даніна“ давала ся не державі московській, а цареві московському, яко протектори особливого роду, бо держава українська від спілки з московською виразно бажала тільки „протекції“, а не підданства. З цього погляду та „даніна“ має значине вкладки до спільній скарбниці, призначеної для міжнародних зносин спільнії ваги. Такий характер стверджується ще й тим, що українська держава не була захоплена московською монархією, або придбана

дипломатичним шляхом, як Польща, а злучаючись з московською монархією, не поступилася ані одним з своїх державних або республіканських прав, і устрій московської монархії для української держави був зовсім байдужий. Переяславська конституція була стверджена обома контрагентами: народом українським і царем московським на вічні часи. Московські царі чи імператори не винесли своїх обов'язків по конституції 1654 року і поводяться ся нині з наами так, наче Переяславська конституція ніколи й не існувала. Вони чинять з наами так, наче наша нація зреклася своїх державних прав, віддала ся на ласку російським імператорам і згодилася на поділти однакову долю з Росіянами, що самі обратили собі царів. Але наш народ ні сам, ні через своє правительство ніколи не давав такої згоди і ніколи не зрікався прав, що належать ся йому по Переяславській конституції. Через те Переяславська умова є обов'язкова для обох контрагентів: монархії московської і республіки української на підставі засади, що ніяка умова не може бути знищена або змінена однобічною волею одного контрагента без виразно висловленої згоди другого. Через те „Единая недільна Россія“ для нас не існує! Для нас обов'язкова тільки держава московська, і всеросійський імператор має для нас менш ваги ніж московський цар. Так каже право! Та в дійсності ніякої ваги

не має Переяславська конституція, всеросійські імператори суть наші необмежені пані, а Переяславська конституція тільки „історичним актом“ та її годі. Якже з погляду права відноситься до такого знищання над правом? Коли один з контрагентів, якож право, порестував контракт, то другому контрагентові лише є ся на вибір: або вимагати від свого контрагента виконання контракту у тому розмірі й напрямку, у якому він був прийнятий обома їми, або узнавши контракт зломаним у веих його частинах, зірвати усікі зносини з контрагентом.

І тоді вже єсть пануваннє силы, але не відповідає праву.

Наші суперечники можуть відповісти нам, що хоч справді контракт був повернений у нівець насиллями, облудою й підступом одного з контрагентів, але другий контрагент вже згубив не тільки право розпоряджати ся своєю долею, але навіть право протестувати, бо своїм довговіковим мовчанням він освятів неправі вчинки, і те, що було придбане криїдою, на підставі задавнення зробило ся правним. Через те вже пізно відшукувати компенсації права.

Але в тім розміркованню не має ай крихітки правди. Перше: не може бути придбане на підставі задавнення те, що захоплене грабівницьким або злодіяцьким шляхом. Друге: розуміннє про задавнення не може відноситись до зневолення свободи. Задавнення може мати

вагу тільки в правних відносинах, але не в безправних, а такі відносини московської монархії до української республіки. У межах національних відносинах задавнене може мати місце тільки відносно тих націй, що вже вимирають, що вже не мають життєвої сили, бо доки нація живе, доки відчуває себе живою і сильною, доти нема місця для задавнення. Але мимо того розмова про задавнене не може грати ніякої ролі, бо наш народ своїми новієжчесними протестами проти іановання Москви (Дорошенко, Мазепа, Кирило-Методієвське братство, Шевченко, селянські повстання 80-х років і т. д.) переривав течію задавнення, давши напрям розвязати суперечку про обов'язковість Переяславської конституції тим способом, який може уважатись єдино дійсним і серйозним, се-б то, склою. Та навіть коли ми не бачили у нашій історії безумніших протестів, то й тоді наше власне існування єТЬ протест проти насилля не тільки над нами, але й над нашими предками, воно перериває течію задавнення, воно накладає на нас обов'язок розбити пута рабства, щоб—спадкоємцій Богдана Хмельницького—ми по праву могли користуватись нашою спадщиною!

II

Але коли ми маємо досить правних підстав для повернення Переяславської конституції

і визволення з рабованої волі, то чи так стойти питанні про фізичні і матеріальні засоби для досягнення нашої мети?

Наші суперечники кажуть, що логіка подїй, напрям і течія життя з непереможною силою пруть до новного вимирання, до нового винародування нашої нації.

Над нами висить чорний стяг, а на ному написано:

„Смерть політична, стерть національна, смерть культурна для української нації?“

Се не с самі слова: зміст їм відповідає.

Коли в Українській державі відібрано право бути державою, то поодинокі члени колишньої республіки позбулися усіх елементарних політичних прав людини. Колишній український республиканець має менше прав ніж північний найостатніший московський наймит. Правительство чужинців розпоряджається на території колишньої української республіки наче в завойованій свіжко країні! висмоктує остатці сил, висмікує лініїх борців, здирає остатці гріш з бідного народу. Урядовці з чужинців обслідують Україну і зневажають той люд, на кошт якого годуються. Непокірливі тубольці ногорджають ся невимовно, а небезпечні з них засилляються на Сібір. Законами російської імперії зневажається право совісти, ногорджується право свободи особистості, ганьбить ся навіть недоторканість тіла. Колишній протектор української

республіки перемінився нині на правного тирана, якому належить ся необмежоване право над життєм і смертю кожного з Українців. Царський Закон з 17 мая 1876 року наложив заборону на саму мову спадкосміців Переяславської конституції і вона вигнана з николи й суду, церкви й адміністрації. Потомство Навчюка, Косинського, Хмельницького й Мазепи вже збалансувало права мати свою літературу, свою пресу: йому загадано навіть у сфері духовій працювати на свого пана. Таким чином українська нація платить „данину“ не тільки матеріальними добрами, але навіть психіку та інтелект її ексилівують на користь чужинців. І не тільки панує над Україною цар-чужинець, але й сам Бог зробив ся чужинцем і не вміє української мови. Просвіта занедбана, культура знівечена і темрява панує скрізь по Україні. І через 247 років на Переяславській конституції „вільний і рівний“ Українець відграс іще гіршу ролю ніж калинінський ілют, бо в ілюта не вимагали приналежності інтелектуальної „данини“, бо від ілюта не вимагали любові й прихильності до своїх гнобителів, бо ілют розумів свій гніт, Українець же тільки: відчуває його. Така то с логіка подій і такі її наслідки. І от посеред таких лихих обставин ми зійшли ся до куни, ми згромадили ся ув одну сімю, перейняті величким болем та жалем до тих страджань, що вщерть нанесли народню душу і—хай навиаки логіці

подій ми винесали на свому іранорі: „Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір карпатських аж по кавказькі.“

Чи не захоплюємось ми?!

Чи не сеть цей ідеал наш однією з тих пинних, святих ілюзій, якими живе людськість, на які сподівається ся, та які розшилюють ся зараз, скоро скочені їх здійснити?

Може наша пристрасна любов до України підказала нам думку безглуздну, безнідставну?

І чи можемо ми надіятись на симпатії широкого суспільства українського?

І, головне, чи здійснитьсѧ цього бажання буде хосеніє для нашої нації?

Здебільшого, як головний аргумент проти нашого права на національне інституції, проти нашого права на самостійність державну — виставлять те, що ми не маємо історичної традиції, не маємо минулого. На сьому аргументі не синятаємося через те, що помилковість його вже доведена нами попереду, теж і через те, що відсутність державно-історичної минувщини не може мати ніякого значення для дужої, бадьорої нації, що відчула свою силу і хоче скористуватись своїм „правом сильного“. Для нас далеко важливіший другий аргумент — се закіц, що нація наша безсильна, некультурна й інертна. Хиба може, кажуть нам, темна незорганізована, розбита маса, неодушевлена ніякою ідеєю — творить історію при сучасних обставинах

життя? Хиба тая маса відчуває національний або політичний гніт? Горстка божевільних може тільки смішити, але не викликати сімнадцять навіть поміж інтелігенцією, бо ціла українська інтелігенція охоче без протесту йде шляхом винародування, а за нею й культурній одиниці з народу. Тай вренигт, хиба українська національність не є тільки ріжноманітністю російської? Коли-б навіть було доведено, що ми тільки ріжноманітність російської нації, то й тоді не-людські відносини Росіян до нас освячують нашу до їх неправильності і наше моральне право убити насильника, оборонюючись від насилля. Кров, коли вона пролита братньою рукою, це дужче благає о помсті, бо то брата кров! Нехай вчені розшукають, хто був кому родичем,—ображене чуттє нації і кривда цієї народу гидують визнати моральні звязки з російською нацією! Через те ми можемо обсуджувати тільки засоби і способи боротьби.

І так ми некультурні. Се безперечно правда: наша нація некультурна. Власне, культурність її єсть історична, бо вона замерла на тім ступіні, на якім вона була ще у XVII ст. Се правда, що нація наша в загальній культурності з часу конституції 1654 р. поступила дуже мало наперед, а з багатьох поглядів вона мусіла вернутись до нижчих форм життя, як політичного, так і соціального. Усі ті релігійно-культурні рухи, що були наслідком високої освіченості й хвилюва-

ли наше суспільство у XVII віці, обіцяли статись джерелом не тільки свободи совісти, але й свободи політичної. Усі ті рухи були задавлені силоміць, були знівеченні навіть елементарні політичні права, як право особистої свободи (націона), і нація кинена у безодню темряви. Тоді була вбита стародавня культурність української нації, культурність так інтенсивна, що кількома своїми проміннями вона змогла покликати до життя і могутності націю іншіх наших господарів.

Еге! Ний наці маси некультурні, але в самім факті нашої некультурності знаходимо ми найглупіший, наймогутніший, найінтензівніший аргумент і підставу до того, щоб політичне визволене нашої нації поставити своїм ідеалом! Бо хиба можливий для нашої нації поступ і освіта доти, доки нація не матиме права розпоряджатись собою і доки темрява сеть спосіб держати нашу націю у неволі!? Доки ми не здобудемо собі політичних і державних прав, доти ми не матимемо змоги уладнати стан річей у себе дома до нашої виходоби, бо інтерес наших господарів сеть цілком супротилежний нашим інтересам, бо роскошеннє очей у рабів сеть небезпечно для насів. Сю останню задачу мусить узяти на себе національна інтелігенція. Се її право і її обовязок.

А в історії української нації інтелігенція її раз-у-раз грала ганебну й соромницьку ролю.

Зраджувала, ворохобила, інтригувала, але ніколи не служила свому народови, ніколи не уважала своїх інтересів в інтересах цілої нації, ніколи не хотіла добачати спільноти тих інтересів. На очах історії сильна, освічена і культурна інтелігенція України прийняла в XVI і XVII віках польську національність, і усі оті Четвертиńskі, Чортопільські, Вишневецькі та Тишкевичі—плоть від плоті нашої і кість від костей наших. Тоді сильним і могутнім замахом український нарід породив нову інтелігенцію. Ця друга прийняла російську національність протягом XVIII і XIX в. і всі оті Бозбродські, Прокоповичі, Яворські, Процінські, усі оті Гоголі, Гайдичі, Потаненки, Короленки—і „такоже н'єсть числа“—усі вони наша кров. Нарід знову линить ся без інтелігенції, інтелігенція покинула його в найгіршій, найтяжчій часі його істновання. Чи можемо зрівняти війну, пошесті навіть із отсім масовим відступництвом інтелігенції? І війна і пошесті—вони косять без розбору і вченіх і темних, бідних і богатих, відступництво забralо цвіти нації—найкультурнішу її верству.

Се були такі дві страти, що годі знайти їм рівні в історії якої-небудь іншої нації. Але український нарід здобув у собі досить сил, щоб навіть посеред найгірших обставин політичних, економічних та національних витворити собі нову третю інтелігенцію. Еволю-

ція українського інтелігента третьої формації ще не покінчila ся, але характеристична його прикмета служення свому власному народові відбила ся в ньому з новною силою. Отже коли третя інтелігенція має органічні звязки з українською нацією, коли вона є заступником українського народу, єдиною свідомою частиною української нації, то стерно національного корабля належить їй. Годі через те казати, ніби маса українського суспільства не має нічого спільногого з остатньою формацією своєї інтелігенції—українська інтелігентія є само суспільство у мініатурі, стремління суспільства—є стремління інтелігенції, пориви інтелігенції—є пориви її симпатії цілого суспільства.

А коли так, то ми стасмо око в око з питанням: „Коли українська інтелігенція є, коли вона заступник суспільства, коли вона бореться, то чому ми не чусмо про їю боротьбу, не бачимо наслідків її і навіть нічого не відасмо її про те, за що власне бореться нова інтелігенція?“

Годі ось тут докладно відповісти на всеї оті питання. Одно можна сказати, що первозвістника сучасного політичного українства—Шевченка не зрозуміло ані його власне покоління, ані поблизькі до нього. Коли Шевченко своїми стражданнями й смертю освятив полях боротьби за волю політичну, національну та економічну українського народу, то по-

близькі до цього покоління з так званого українофільського табору на своїм прапорі висипали: „Робім так, щоб ніхто, єгдє не бачив нашої роботи!“ Сті покоління „білих горлиць“ своїм псевдо-натріотизмом деморалізували ізле українське суспільство в протяжі цвітогіття. Налікані стражданнями Шевченка, а почасти й прикроєстями, яких назвали його товарині, їх покоління виникнули ізлій культа страхополохства, виробили ізлу релігію лояльності, їх покоління своїм печуванням сервілізмом своєю бездійністю, своєю незвичайною інертністю відійшли від себе ізлій ряд рухів молодіжі, що стояла на українсько-національному ґрунті. Сті покоління зробили український рух чимсь ганебним, чимсь смішним, чимсь обскурантним! Сті покоління надали українофільству характер недоношеної розумом етнографічної теорії. Сті покоління самі найліпше назвали себе україnofілами, себто людьми, що симпатизують Україні. Вони не хотіли навіть звати себе Українцями. Тактика її політика україnofілів довела до того, що ціла молода Україна з відразою від них одсахнула ся, симпатій же старої України вони не змогли собі присднати. Таким чином україnofіли лишилися без потомства, і сучасна молода Україна уважає себе безносереднім спадкоємцем Шевченка, а її традиції йдуть до Мазепи, Хмельницького та короля Данила, минаючи

українофілів. Між молодою Україною й українофілами не має ніяких зв'язків—крім однієї страшної й фатальної зв'язі—своєю кровю заплатити за помилки попередників.

Часи винуваних сорочок, свити та горіткі минули і ніколи вже не вернуться. Третя Українська інтелігенція стас до боротьби за свій народ, до боротьби кривавої і безпощадної. Вона вірить у силу свої і національні, і вона виновнить свій обов'язок. Вона винесе на свою пропоніту сі слова: „Одна, єдина, нероз'їдльна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ.“ Вона віддає себе на служення сьому величному ідеалови і доки хоч на однім кланіті української території пануватиме чужинець, доти українська інтелігенція не покладе оружія, доти всії покоління Українців йтимуть на війну. Війна провадитиметься усіма засобами, і боротьба культурна уважасться такоже відновідною, як і боротьба фізичною силою. Потреба боротьби випливас з факту нашого національного істновання. Нехай наша історія сумна й невідрядна, нехай ми некультурні, нехай наші маси темні, подурені, ми все-ж існуємо і хочемо далі існувати. І нө тільки існувати як живі істоти, ми хочемо жити як люди, як громадянє, як члени вільної нації. Нас багато—цилих 30 міліонів. Нам належить ся будуччина, бо зовсім нө можливо, щоб $\frac{1}{30}$ частина усієї людності,

ціла велика нація могла зникнути, могла бути задушеною, коли вона спроможна воювати з цілим світом! Ми істнусм, ми відчуваємо своє істнуваннє і своє індівідуальне національне „я“. Наша нація у своєму історичному часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами, але нинੀ увесь цвіт української нації по всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією надією: „Одна, єдина, нероз'єднана, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ“. Нинੀ ми всієї солідарні, бо зрозуміли, через це були в нас і Берестечки і Полтава. Ми відродилися з ґрунту наскрізь напосного кровю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми вискали з молоком наших матірок стародавню любов нашої нації до вітчизни і її свободи і ненависть до насилля над нами. Як не можна синіти річку, що зламавши кригу на весні бурхливо несеться до моря, так не можна синіти нації, що лама своїй кайдани, прокинувшись до життя. Наша нація ступила на новий шлях життя, а ми мусимостати на її чолі, щоб вести до здійснення великого ідеалу. Але ми мусимо памятати, що ми тільки оповіщуємо його силу, ми тільки його післанці. Сей великий—увесь народ український.

Але як партія бойова, партія, що виростла на ґрунті історії і єсть партією практичної діяльності, ми зобовязані вказати ту найближ-

шу мету, яку ми маємо на очі. Ся мета—повернення нам прав, визначених Переяславською конституцією 1654 року з розширенням її впливу на цілу територію українського народу в Росії. Ми виголошусмо, що ми візьмемо силуо то, що нам належить ся по праву, але віднято в нас теж силуо. Наша нація довго півдужала, але нині вже стас до боротьби. Вона добуде собі новну свободу і перший ступінь до неї: Переяславська конституція.

Ми розуміємо, що боротьба буде лютая й довга, що ворог безнощаний і дужий. Але ми розуміємо й те, що се вже остатня боротьба, що потім вже ніколи не настане слідчий час до нової боротьби. Ніч була довга, але ранок наблизив ся і ми не попустимо, щоб проміння свободи усіх націй заблицидало на наших рабських кайданах: ми розібремо їх до схід сонця свободи! Ми в остатці виходимо на історичну арену, і або поборемо, або вмремо... Ми не хочемо довше бути евнухами, не хочемо довше зносити пануваннє чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі. Нас горєтка, але ми сильні нашою любовю до України! Сини України! ми, як той Антей, доторкаючись до землі наберемось усе більшої сили й завзяття. Нас мало, але голос наш зустриме скрізь по Україні і кожен, в кого ще не спідлене серце, озветь ся до нас, а в кого спідлене, до того ми самі озвемось!

Нехай страхополохи та відступники йдуть, як і пили, до табору наших ворогів, їм не місце поміж вами і ми проголошуємо їх ворогами вітчини.

Усі, хто на цілій Україні не за нас, ті проти нас. Україна для Українців, і доки хоч один ворог чужинець лишить ся на нашій території, ми не маємо права покласти оружія. І памятаймо, що слава і побіда—седоля борців за народну справу. Вперед! і нехай кожен з нас памятає, що коли він бореться за нарід, то мусить дбати за вівесь нарід, щоб цілий нарід не згинув через його необачності.

Вперед! бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!

Від видавців.

Кожен з інтересом прочитає сю „промову“, ми новні в тому; але так само новні, що сливів ніхто не згодить ся з аргументацією бесідника, а вже напевне всі нові читачі запитають: чому власно сю бесіду за напис безпіречне право на самостійність друкуєте тепер?

Так, „мова“ політиків міняється, вона мусить бути пристосована до обставин часу і взаємовідносин політичних сил; не сміс у чесних, серйозних і далекосяглих політиків мінятися ся лише суть того, що вони відстоюють, за що борються!

Ми, видавці, так колись говорили. Ви чуєте від нас тепер іншу мову, але все-ж про те саме, про самостійну Україну, про що говорили ми їй тоді—15-20 років назад!

Видасмо власнє сю книжечку тепер для того, щоб раз на завше збити дурні й нечесні пльотки, які розпускають наші московські й польські вороги, покликуючись при тім на „цілком новні“ „ябеди“ наших таки українських політичних недоумків та потурніаків, наче-б до війни ми ніколи про самостійність не думали.

Ночинаючи від московських чорних кроїв, що вже третє століття захланно й новини-

но „довбуть ребра й точуть кров” зі знесипленої нещасної України, кінчаючи на новоспечених червоних „натревотах свасю атечества“: Алексієвських, Бурцевих, Нісманових і Ім же н'єсть числа... всі в один голос крячуть:

„Не біло, все і не буде никакої України! А „Самостійну Україну“ вигадали Австріяни та Німці, закушили на се кількох безчесних зрадників з посеред емігрантів, які, як самозванці, не мають права говорити за український народ. А український народ свято держить ся „всійкай недслімай Рассей“, про що свідчать такі відомі й популярні на Україні люди... як Юркевич, Донцов, Чевинський і К°!

І хоч наші присяжні свідки говорять ще й дещо інше, ніж то їм підсовують чорні й червоні московські їх приятелі, але вони покірно мовчать про суть справи. Вони не пробують навіть скритикувати річево політичну діяльність „Союза визволення України“, а лише захищують ся з радості та щастя, що чесне ім'я „Союза визволення України“ волочать по багій на підставі їх „ябед“ вороги українського народу.

Війна поставила українську справу як міжнародну, політичну. „Союз визволення України“ зробив усе, що було в його слабих силах, щоб змусити всі правителства воюючих держав признати розвязане української справи основним питанням найближчої між-

народної політики. Се зрозуміли всі московські політики. Лиш для наших політичних недоумків справа ця лишила ся книгою за семи печатками. Вони, справжні ученики високої московської та польської політики, спромогли ся в сей великий, історичний момент, коли ми підняли стяг Мазепи, піти слідами Кочубея лиш в мізерній формі. Бо коли той писав свій донос бодай вирост до царя, то єї задоволюють ся тим, що їх ябди благосклонно передрукує Плеханов або Меньшіков.

Вже Мілюков і Струве, які звикли до європейських форм, встидають ся використувати це сміття. Вони точнісенько так само, як Меньшіков або Плеханов, як Савенко або князь Крапоткін, уміївають зі злости її ненависті від успіхів політичної діяльності „Союза визволення України“, яка прямує до політичної самостійності України. Це зрозуміти нам легко. Всі-ж вони—далекосяглі політики, всі вони патріоти „всійкай, недслімай“ і тому добре знають, що ґрунт величі їх „всійкай“ спочиває на тім, чи удасться ся їй далі удержати в кайданах Україну. Але Мілюков мудріший політик і розуміє, що такими „средствами“, як ябди та наклепи, цілої біди не знищиш і він шукається на переговори з діякими українцями про автономію України в межах „недслімай“, бо знає, що його чорні й червоні спілки в поборюванні українського

руху зроблять і без нього все, щоб ошельмувати український самостійницький рух на підставі „ябед“ Юркевича і К⁶, на підставі кличів за „благо всіго міра, за общєє дело“ і т. далі.

І серед наших людей єсть чимало таких, що не розуміють діяльності Союза визволення України, що вірять безсороюмним наклепам. Вірять ще й тому, що Союз визволення України не відповідає нічого на „ябеди“ і очорнювання.

„Союз визволення України“ мовчить не тому, що він не може себе винирвадити, а тому, що він не має в чім винирвадувати ся. По війні потягне він до громадського суду тих, хто його шельмус тепер, і певен, що громадський суд ошельмус наших нікчемних Кочубеїв. Час війни—час діла, а не судів, і діло, вже зроблене „Союзом визволення України“, само говорить за себе. Не всі його бачать ще вповні, але не за горами вже час, коли „Союз визволення України“ зможе виступити перед українським громадянством з новим звідомленням про свою діяльність.

А поки що тим, хто уміє політично думати, подаємо під розвагу ось що:

„Союз визволення України“ є безпосереднім продовженем політичної діяльності нашої першої справжньої політичної партії—„Революційної Української Партії“ (Р. У. П.).

Історія Р. У. П. не могла бути ще досі написана, бо ми, що колись складали збірнє тієї партії, ще живі, з нас багато живе і тепер „в пределах досягамості“. Тому Р. У. П., не дивлячись на всю свою популярність, є загадкою для всіх, хто безпосередно не належав до Р. У. П. Тому для таких людей нового покоління Українців незрозуміла закономірність діяльності Союза визволення України з його беспартійністю і самостійництвом.

Хто знайомий з всіма виданнями Р. У. П., потвірдить її головні тези:

1. Р. У. П., почавши свою видавничу діяльність отсєю брошурою „Самостійна Україна“, в усіх своїх дальших численних виданнях ні одним словом не згадує про се своє основне гасло.

2. Загальні радикально-демократичні погляди Р. У. П., що характеризують перші роки діяльності Р. У. П., дістають все більшу і більшу примішку соціалістичних домагань і протягом 1904-го року ціле видавництво Р. У. П. носить вже цілковито соціаль-демократичний характер.

3. Сей соціаль-демократизм Р.У.П. ясно зазначується ся в світогляді видань Р. У. П., значно впливає на тактичну діяльність партії, але не нищить її національного характеру. В аграрній справі Р.У.П. здоровим інстинктом, реальним розуміннem наших аграрних відносин нї

на хвилину нє пішла слідами московських соціал-демократів і дуже влучно вела свою селянську газету „Селянин“ — першу і свого часу сдину часопись на цілу хліборобську Росію.

4. Розкололи Р. У. П. в самім початку 1905-го року тактичні справи: в якій формі мали ми приймати участь в клекотівшій уже революції.

Сє найбільш неясний пункт цілої історії Р. У. П. і тут у кожного з нас, учасників сеї крізи, ріжне толкованнє справи і ледве чи ѹ найоб'єктивніїший історик за браком же-рел зможе коли вияснити сю трагічну й глибоко цікаву для нашого національного розвитку подїю.

Факт той, що безпартійна по своїй суті Р. У. П. розколола ся на дві соціал-демократичні організації, з яких її одна не признала своїм гаслом самостійної України.

А між тим кожний з нас, що підготовляли і брали участь на останнім зїзді Р. У. П. можуть засвідчити, що основним і рішаючим у виборі того чи іншого делегата на зїзд, на якім Р. У. П. розколола ся, був власнє пункт самостійності України, який на зїзді мав (чи нє смів) бути включений в програму Р. У. П.

Де ж зникло сє домаганнє?

Як бачите, воно не зникло! Воно чекало свого слішного часу, і як тільки загреміли гармати, направлені проти узураторів української волі й долі, „гурток емігрантів“ із російської України зараз-же розгорнув стяг самостійної України.

Вже в осені 1914-го року „Союз визволення України“, відмежувавшись від політично непридатних або непевних елементів, сконсолідувався в ту політичну організацію, яка відома тепер дуже широким масам полонених Українців, як політична репрезентація російської України по сей бік босвої лінії.

Зі зрозумінням історичної конечності політичного виступлення України на поле міжнародної політики взяли ми на себе тягар державного представництва піддержавного народу. Ми несмо хотіли їдемо сим терпістим шляхом цієї час світової війни; обороняємо інтереси українського народу, як уміємо і як то позволяють нам наші сили, і робитимемо се доти, доки творчі політичні сили нашого народу не покличуть до життя справно для того уповажнених представників.

Звідки взялися ми, представники неіснуючої ще самостійної України, і чому про се так мало чутию було досі? Чи не є правою те, що ми називаемо наклепом на „Союз визволення України“?

Ні!

Чи треба кому яснішого доказу на те, що самостійна Україна є наше старе гасло, як той, що всі чотири члени Президії Союза визволення України були діяльними членами Революційної Української Партії, перша брошюра якої (отсє подана читачеві) носила називу „Самостійна Україна“.

Зверх того ще кілька членів „Союза визволення України“ належало також до Р. У. Н.

І се не пришадок, що в „Союзі визволення України“ не могли удержати ся з більшістю відомих емігрантів ії Д. Донцов, ії М. Залізняк—не могли, бо вони по пройшли Р. У. Півської політичної школи, як не припадок і те, що під час війни в 1915—1916-их роках двічі приїздив до нас відпоручник Київської організації, що стала на ґрунт ідея-форми „Союза визволення України“, яка складається ся переважно з Р. У. Півців, який свого часу сам був, розумість ся, видатним діячем Р. У. Н. Сей представник зимою 1915 року відвідав Рацітатський табор. Але для читача все лишасть ся неясною сама суть справи: куди-ж зникла в самій Р. У. Н. проголошена в першім її виданні вимога самостійності України?

А в тім і річ, що питання нашої державної незалежності для нас Р. У. Півців ніколи не зникло, не сходило з порядку денного.

Воно було охрещене у нас „нечистищим питанням“ чистищим для тих, хто в політичній українській життю не брав участі, хто до Р. У. Н., а далі до тих партій, які видала з себе Р. У. Н., не належав.

Як воно було для нас важче, про се певтаки члені в партійне життя Р. У. Н. можуть тут і там знайти линії чистищі питання. Як приклад цього наведу тут кілька рядків з моєї розвідки, присвяченої Росії, як державній цілості, що вийшла у Львові в 1905-ім році під тодіннім моїм пісендонієм Ол. Винниченський „На переломі“. В примітці, що тягнеться на сторінках 74—77, читаємо:

В шаленім зрості продукційних сил промислового району України, і в цім передовісім, чи властиво в тих підважинах, на яких він поглигав та в обставинах, які його супроводять, слід шукати обґрунтування передчасно ославленого питання „самостійності України“.

До останніх часів „самостійна Україна“ була питанням не актуальної політики, а, скажати-б так, чистої науки. Для цивільного розвязання її бракувало не лише геніальній голови, але й перед усіого матеріалів. Розвитком продукційних сил України, о скілько знаю, ніхто (за винятком одного, здається ся, Яснопольського) особливо не цікавився і науковим обробленням цього питання не займав

ся. Се з рештою знаходить собі виправданнє в тій молодості сього розвитку, а через те і в „чистій науковості“ сього питання.

А про те, чи хоч-би й наперекір сьому, розвиток сей дас вже себе знати і в політичнім життю. Певна, науково відкрита тенденція далішого розвитку України причинила ся-б до яснішого зрозуміння життєвих завдань ріжких політичних сил суспільства, усунула-б марну їх трату і тим самим прислужила ся б до швидчого культурного, в широкім значенні слова, її зросту.

„Самостійна Україна“ в наші часи петрворость ся з питання „чисто наукового“ на політичне, життєве; брак наукового його розвязання дас себе відчувати вже зараз дуже болюче.

Російська політична революція в далішім своїм розгоні безперечно поставить на порядок денний і се питаннє. Можна, звичайно, жалкувати, що питаннє так і досі лишається ся питаннем, та зарядити сьому можна лише ширшою науковою працею. В усякому разі се буде зроблено, бо мусить бути зроблено, і буде зроблено тим швидче, чим питаннє втратить свій академічний характер, чим швидче воно стане питаннем політичного життя.

А се тепер станеть ся швидко.

А раз се станеть ся, тоді безперечно знайдуть ся й жерці „чистої науки“, які знайдуть у сім пітанню одну з найцікавійших проблем для своїх кабінетних праць. Тоді знайдуть своїх коментаторів усі й найдрібніші факти, тоді, коли зараз проходять мовчки мимо вирост кольosal'них, як вийшнім виглядом, так і величезним їх впливом на внутрішній уклад суспільного життя.

Всі наведені тут факти промовляють за раціональність „самостійності“. Та не треба забувати, що се лише окремі факти, вирвані з їх органічного зв'язку. Їм можна так само протиставити чимало також вирваних із тогож економічного життя фактів, якими сміливо можна довести абсурдність „самостійності“. І мусимо признати ся, що досі у нас навіть і так рідко хто обґрунтовував сю тезу. Здебільшого в сім пунктах навіть у соціальдемократів ми здібасмо цілком не матеріальністичний спосіб думання. Вигадується ся якийсь імманентний закон (в ту чи іншу сторону, се все одно), якому дальший розвиток по волі винаходів закону, підлягати конче мусить, і коли деякий факт хто знямивав, що не перевчив його „законові“, то й оперував ним, у наївній невідомості, що в його руках грізний меч, вирваний із страшних тасминць чарівниць-природи, тоді як направду се не більше як коштка, запозичена в якої будуть славної

може й на цьому покутю, та все лише на Покутю, ворожки.

В сїй примітці маєте відгомін того, як ми в той час дивилися на справу самостійності України, але лише відгомін.

Як ми не зелені були тоді в політичному життю, ми все ж із самого початку брали справу цілком реально, як автор „Самостійності України“ формулює: „Питаине права нашого народу на самостійне існування може бути розвязане лише силою“.

Ми знали, що самостійну Україну відбудувати можна буде лише тоді, коли на Україні знову заревуть гармати, а душа їх звернені будуть проти нівицького політичного опір'я, що здушив все наше життя.

Як не молоді і не горячі ми тоді були, знайшли ми в собі досить холодної крові і політичного розуму: не масмо гармат та рушниць—не матимемо їй самостійності України. Отже мусимо спочатку се наготовити, щоби мати право серйозно трактувати справу самостійності. І у нас знайшлася сила волі і кариности, щоби сціпнини зуби мовчати перед чужими про те, що нас найбільше боліло.

Нашу постанову: про самостійну Україну в нашій пресі не писати нї слова, аж поки партійний зїзд не зайде свого становища до цього питання, ми виконували свято.

Як говорить автор брошури: „Ми (українська інтелігенція) мусимо памятати, що ми предтечі того величного, що йде за нами, ми тільки оновінцімо його силу, ми лиши посланці його. Сей великий—увесь український народ“.

В наших, тоді ще наскрізь інтелігентських громадах змагалися ми за і проти самостійності. Але діяльність нашу повели ми серед того Великого, серед мас українського народу, яким тоді було не до самостійності. Ми гуртували ті маси, які колись могли би взяти в руки рушниці, які змогли би повернути люфи гармат на північ...

Проти півночі звернені гирла великих гармат. Чужі вони нам, повернені не нашими руками—але проти нашого ворога! Вони розбивають наші кайдани і тому цілком поспіль довно ми говоримо: Настав час здигнення самостійної України. Тепер не лише інтелігенти говорять се. За самостійну Україну тепер стоять ті маси українського народу, в чиїх руках і рушниці й гармати. Тому ми тепер, виставляючи гасло самостійності України, також реальні й урівноважені політики, як тоді, коли ми, сціннівни зуби, се наше гасло замовчували.

Непримиримий, смертельний ворог українського народу—царський бюрократизм—не існує більше. В огні світової пожежі, під ча-

леної захланою царською політикою, в реві гармат звалили з себе народи Росії тяжку мару, яка дунила нас протягом століть.

Московський нарід перебрав державну керму в свої руки. Ми твердо віримо, що московський нарід в своїй державній політиці пірве з московською традиційною політикою „собирає земель“ на перекрітому, що заповів уже в його імені Мілюков; що московський нарід не піде шляхом найстарішої демократії Європи і не змагатиме нас і далі держати на становищі Ірландії, а відкриє нам змогу самим порядкувати в нашій хаті.

Ми стоймо за мирне співжиття зі всіма народами в світі, не лиши з московським і польським, але заразом гуртуємо наші сили, щоб бути готовими відстояти своє право на вільне життя від усіх, хто гадає, що ми, наше покоління, родившись у ярмі, маємо в ярмі й скончати.

* * *

В українських інтелігентських кругах досить широко розповсюджена поспутана оцінка самостійництва. Перед війною в пресі на російській Україні про самостійництво, якое таке, не писалося зовсім, а зате досить енергічно проанагувала ся Д. Донцовим так звана „австрійська орієнтація“. В суті речі ся орі-

ситація, як тактичний спосіб боротьби, має таке-ж саме оправданнє в буденних життєвих обставинах, як і орієнтація російська або польська. Орігінального в ній інчого немає. Займпонувала вона неполітикови Дощову по його переїзді до Галичини, як велика політична мудрість лиши тому, що він інчого мудрішого на політичнім виднокрузі Галичини добачити не міг. Він старанно, з запалом і не без успіху перекладав сю переважно польську політичну мудрість на українське і ширив її досить ревно по наших видавництвах, оскільки російська орієнтація деяких наших редакцій не закривала йому до того змоги.

Ще раз: на буденній передвоєнні часи се була користна праця. Її треба лиши відновідною міркою змірити й не плутати з самостійністю, з яким вона не має більше спільногого, як і всяка інша політична „орієнтація.“ Орієнтація міняється від того, які політичні взаємовідносини існують в цаний момент між тими партіями чи націями, яких інтереси перехрещуються з нашими. Щоби бути справжнім політиком, треба мати основну ціль, до якої прямуємо; тоді можемо сміливо в відповідній хвилі держати ся тої чи іншої орієнтації. Лиш орієнтація не сміс не тільки не заступити, а навіть на хвилинку затомнити основну ціль. Загубимо ціль — станемо іgra-

шкою в чужих руках, як се з Донцовим і стало ся.

Донцов, як „представник Загальної Української Ради,“ в Стокгольмі весною 1915-го року інформував шведську пресу, що наче-б то нема підної серіозної української політичної організації, яка-б домагала ся самостійності, і що Україна почуватиме себе щасливою, як що до Австрії приріжє війна більший чи менший кусок України.

З огляду на те, що Донцов, подаючи свої інформації, покликав ся на те, що він сам російський Українець, а заразом застуває й австрійських Українців, як „представник“ Загальної Української Ради, то для „Союза визволення України“ було важко установити, з чиого властиво припоручення Донцов так формулював бажання українського народу й чому властиво він, знаючи дуже добре наші самостійницькі постуляти, виступаючи часто з твердженнем, що „він перший“ обоснував „самостійництво“ (плутаючи тут свою орієнтацію з самою цією), раптом так упав з тону?

„Союз визволення України,“ як представник змагань російських Українців, як відомо, мав кілька місць в Загальній Українській Раді і одно місце в президії Ради, входячи туди з єдиною цілю заманіфестувати спільність політичних українських змагань по обидва боки

кордону. Як члени Загальної Української Ради і її президії, ми знали цілком певне, що Донцов нє був і не міг бути ніяким „представником“ Загальної Української Ради, а що найвищє міг заступати приватні інтереси деякого з членів Президії Ради.

На запит, звернений до президії З. У. Р., в чийм іменні і з чийого пришоручення виступив Донцов з сим самовідроченiem українського народу, дістали ми від п. віцепрезидента З. У. Р., М. Василька, тодішнього покровителя п. Донцова, таку знаменну відповідь: „Він, віцепрезидент М. Василько, заневияє, що п. Донцов, живучи в Берліні, стоить в повнім контакті з німецьким і австрійським урядом і напевне, так догадується ся пан віцепрезидент Ради, дістав вказівки від центральних правителіств заманіфестувати більш помірковані українські вимоги, бо мабуть на сей момент, по ходу восених подій і міжнародних взаємовідносин, самостійницькі змагання Українців не підходять для правителіств центральних держав.“

За вірність змісту вияснення п. М. Василька нищепідписаний ручить: протоколів сього засідання немає у мене під рукою, щоб можна було віддати власні слова його.

Сей „практичний політичний крок“ п. Донцова як найкраще вияснює всю небезпечність „орієнтації“ для тих людей, у кого не-

ма одної твердої цілі. І навпаки, для кожного, хто уміє політично думати, ця ілюстрація як найкраще виясняє політичне становище „Союза визволення України“, який, звертаючись під час війни до центральних і нейтральних держав з своїми представленнями її домаганнями, весь час прямував до одної і тої-ж цілі—державна незалежність цілої України.

8 квітня 1917 року.

ВЕЦЛЯР, Schöne Aussicht.

За видавців
Ол. Скоропис.

— Ціна 10 фен. —

Видане Р. У. П. — Ч. 1.

Самостійна * * Україна

ПРОМОВА.

Ціна 20 сот.

ЛЬВІВ 1900

Видав Е. Косевич.

З „Друкарні Уділової” ул. Ліндого ч. 3.

